

*Милош Томић**

Факултет безбедности, Универзитет у Београду

СЕЦЕСИЈА *VERSUS* НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС: ЈЕДНОСТРАНО ПРОГЛАШЕЊЕ НЕЗАВИСНОСТИ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Сажетак

Феномен сецесије дуги низ година постаје незаобилазан фактор у анализи политичког и безбедносног стања великог броја националних држава. Неуједначена примена прузрокована различитим тумачењем међународног права, један је од начина оправдавања легитимитета сепартистичких захтева без обзира на негативне безбедносне последице. Очигледан пример селективне примене/кршења најважнијих норми међународног права (забрана оружане агресије, очување суверенитета и територијалне целовитости држава) а тиме и националног интереса, јесте покушај сецесије Косова и Метохије. Током деведесетих година један део међународне заједнице отворено је подржао терористичку организацију под називом „Ослободилачка Војска Косова“ као и њихове захтеве за добијање „независне“ државе Косово. До кулминације стања долази 1999. године када је извршена оружана агресија НАТО пакта на Савезну Републику Југославију. Последице ове врсте понашања појединих држава (великих сила) довеле су до преседана у међународној политици. Интернационализацији питања „независности“ јужне српске покрајине допринели су некадашњи високи чиновници појединих држава као главни заговорници НАТО агресије а данас најснажнији промотери „независности“ Космета. Циљ који се овим радом жели

* Email: milostomic@yahoo.com.

постићи јесте указивање на све недоследности у међународној политици у временском периоду од почетка деведесетих па све до једностраног проглашења „независности“ Косова и Метохије 2008. године.

Кључне речи: политичко и безбедносно стање, сецесија КиМ, оружана агресија.

1. УВОД

Косово и Метохија имају посебан историјски, религијски, политички, геополитички и безбедносни значај за Републику Србију и најважније представљају део српског националног идентитета. Кроз читаву историју српског народа од периода династије Немањића па све до модерних историјских токова питање статуса Косова и Метохије често је било у центру политичког и безбедносног дискурса. Пример НАТО агресије 1999. године на суверену и независну СР Југославију зарад насилног одвајања дела територије, снажан је показатељ да у међународној политици кључни актери упорно покушавају да остваре свој интерес без обзира на све негативне последице које из тога неминовно произилазе. За потребе овог рада биће узет у разматрање временски период од почетка деведесетих година па све до 2008. године када долази до покушаја сецесије Космета.

Крај 20. века и почетак 21. века, обележен је низом драматичних догађаја¹ који су довели до наглих глобалних преокрета у међународној политици. На регионалном нивоу (Балканско полуострво) дошло је доескалације међуетничких сукоба и потпуног разарања Савезне Федеративне Републике Југославије. Током деведесетих година питање сецесије и права на самоопредељење, постало је веома актуелно. Тренд је настављен и 2008. године када долази до преседана у међународној политици односно једнострано проглашење

¹ Завршетак Хладног рата, расформирање Варшавског пакта, дезинтеграција СФРЈ, сукоби на Косову и Метохији, бомбардовање СР Југославије, излазак Црне Горе и државне заједнице са Републиком Србијом, једнострано проглашење независности Јужне српске покрајине, само су неки од примера.

независности Косова и Метохије уз више него очигледну помоћ појединих западних земаља.

Анализом низа научноистраживачких радова из области политичких наука, студија безбедности, правних наука, међународних односа и економије, учено је да одређени број страних аутора албанску националну мањину представља као жртву вишедеценијске „репресије“ српских власти. Сличну реторику примењивали су и лидери западних држава (Медлин Олбрајт, Тони Блер, Весли Кларк) припремајући своје јавно мњење за оправдање оружане агресије према СР Југославији. Цинизам међународне заједнице достиже свој врхунац 1998. године када велики број држава (чланица НАТО пакта и Европске Уније) даје отворену подршку албанској терористичкој организацији под називом „Ослободилачка Војска Косова, ОВК/УЧК. Подршка албанским терористима за добијање сопствене државе отворила је путем домино ефекта питање легитимности захтева низа сепаратистичких покрета на простору Европе па и шире. Неки од главних заговорника оружане интервенције/агресије неколико година касније постали су снажни страни промотери „независности“ КиМ. Иза наводне бригае за заштиту људских права и ширење демократије у јужној српској покрајини крију се високо профитни интереси појединих страних компанија док се с друге стране приватна и државна српска својина насилно узурпира.

2. ТЕОРИЈСКО ОДРЕЂЕЊЕ ПОЈМА СЕЦЕСИЈЕ

У постојећој научно-истраживачкој грађи која се тичу проучавања феномена сецесије, најзаступљеније су компаративне сецесионистичке теорије које имају тенденцију да представе сложена материју феномена сецесије и њених пратећих појава. Управо због ове чињенице теорије о сецесији пружају један нејасан привид нормалности у динамици сварања независне државе. Поред тога, често се у теоријским интерпретацијама сецесије и њој сродних појава (сепаратистички покрети, етничке групе, термин народ, национализам) изоставља јасан системски оквир нужан за свеобухватније сагледавање поменутих феномена.

Радан и Павковић (Pavkovic and Radan 2013) наводе да експланаторна вредност теорија о сецесији увелико зависи од самог приступа анализе сецесионистичког процеса при чему се „узрочни/неузрочни теоријски приступи“ (Wood 1981, 107–134) фокусирају првенствено на садашње услове и услове у прошлости док се „узрочно-предиктивни приступи“² (Smith 2013) користе за испитивање будућних пројектованих исхода.

Проминентна теоријска становишта која су оставила значајан траг у постојећој научној грађи, могу се свести на следеће: регионално богатство, регионална аутономија, етничке особености, мобилност друштвених група, историјски симболички ресурси и демонстрациони ефекти (Hale 2000, 31–56).

Теорија регионалног богатства чији је представник Мајкл Хектер (*Michael Hechter*) описује да најсиромашнији етнички различити региони унутар држава имају највеће шансе да се оцепе (Motyl 1992). Насупрот томе високо индустријализовани региони имају завидан степен зависности од међурегионалне трговине унутар државе и ови региони нису сепаратистички настројени због губитка економских веза (Исто).

Теорија регионалне аутономије садржи претпоставку да региони са високим степеном аутономије имају тенденцију умиривања сепаратистичких тежњи јер су елите и већи део друштва, задовољне таквим стањем. Ови региони имају двоструке предности: могу користити механизме међурегијске трговинске сарадње и при томе поседовати одређену самосталност у односу на централну власт (Motyl 1992). С друге стране Траисмен (Treisman 1997, 212–249) тврди да аутономни региони имају могућност да користе своје институционалне капацитете за евентуално уцењивање централне власти захтевајући више власти и ресурса претећи сепаратистичким циљевима (Treisman 1997, 212–249).

Етничке особености. Представници ове теорије наводе да неки региони имају веће сепаратистичке претензије уколико матичне етничке групе настањене у оквиру њих, себе сматрају другачијим од остатка државе (Hudson 1995). Ово теоретско

2 Anthony Smith, *State-making and nation-building*, <http://www.bresserpereira.org.br/terceiros/cursos/2013/18-state-making-nation-building.pdf>26.05.2019.

становиште потврђено је појавом низа сепаратистичких покрета током 20. и 21. века на простору Европе па и шире. Дакле према овом теоријском приступу могуће је оправдати сепаратистичке захтеве било које етничке групе (различите од већинског дела становништва) што наравно није сврсисходно за само проучавање феноменологије сецесије.

Теорија мобилности етничких група описује узроке сецесије помоћу ускраћивања или давања веће мобилности одређеној етничкој групи у политичком центру државе. Речју што је већи ниво дискриминације то су већи изгледи за оцепљење (сецесију) (Hale 2000, 31–56). Поједини истраживачи (Paris 2002, 423–450) управо су користили ову теорију (теоријске поставке) за доказивање наводне „репресије“ српских власти (већи део те власти чинили су политичари албанског порекла) према албанском становништву.

Историјски симболички ресурси. У оквиру ове теорије доминантна су два правца, утемељена на претпоставци да се неки региони ослањају на симболичке ресурсе базиране на историјском искуству који поспешују сепаратистичке захтеве (Hale 2000, 31–56). Први правац са Робертом Гуром објашњава да етничке групе уколико се осврну на модерну историју националне независности могу закључити да сецесија представља најбоље решење за колективне проблеме (Gurr 2000). Други, највероватније да ће се један регион оцепити уколико је већинска етничка група претрпела неки вид националне неправде од стране унитарне државе. Као таква врста неправде најчешће се наводе масовне депортације и етничко чишћење (Hale 2000, 31–56).

Осим тога Роберт Гур сматра се истакнутим представником теоријског правца сецесије базираног на *демонстрационим ефектима* (Gurr 2000). Наиме аутор је приметио да нагомилавање етничких притужби мобилише (кроз демонстрационе ефекте) сецесионистичке захтеве. Ова тврдња једноставно упућује на закључак да ће један регион покушати да се оцепи посебно ако су се суседни региони одвојили у прошлости или су предузели важне кораке ка оцепљењу (Brubaker 1996).

У великом броју теорија о сецесији, могуће је уочити националистичку нит која се све време прожима кроз

становишта најистакнутијих аутора. Управо због ове и низа других чињеница, неопходно је осврнути се на сам појам национализма односно на место и улогу националистички обојених захтева етничких група које теже оцепљењу од централне државе.

Хобсбаум (Hobsbawm 2012) наводи да је национализам пре свега политички програм који је у историјском смислу настао не тако давно. Одређене друштвене групе које су дефинисане као „нације“ имају право и треба да формирају територијалне државе које су постале стандард након Француске револуције (Исто). У практичном смислу постојање овог програма подразумева спровођење суверене власти у оквиру територије омеђене међународно утврђеним границама насељеним хомогеном (у већини случајева) популацијом (Исто). Управо због овог програма, реализовао се он или не, национализам можемо разликовати од етничке припадности која егзистира као неизоставан део националног идентитета.

Етничка припадност насупрот национализму не може се одредити као политички програм или концепт. Конкретно, етничка припадност најједноставније се може одредити као начин изражавања односно осећај групног идентитета који повезује чанове групе с једне стране и на основу којег је могуће правити разлику од других друштвених група с друге стране (Исто). Другим речима етничка припадност своје теоријско утемељење проналази у социологији или социјалној антропологији док национализам своје теоријске постулате налази у политикологији.

Уколико се случај једностраног проглашења независности Косова и Метохије посматра кроз призму наведених теоријских праваца, може се извети закључак да је у сваком случају дошло до извесног преседана у међународној политици. Наиме реално стање ствари потпуно оповргава тврдње да је на КиМ током деведесетих година било организованог кршења свих људских права мањинског албанског становништва што се истиче као основни узрок ескалације сепаратистичких аспирација.

3. УЛОГА ВЕЛИКИХ СИЛА У КРЕИРАЊУ „НЕЗАВИСНОСТИ“ КОСМЕТА

Успешност сецесије у приличној је зависности од тренутне наклоњености водећих актера у међународној политичкој арени. Након једностраног проглашења независности Косова и Метохије фебруара 17. фебруара 2008. године, уследила је дипломатска олуја оличена признањима јужне српске покрајине као суверене државе, превентивно од стране Сједињених Америчких Држава, држава чланица Европске Уније³ (Немачка, Француска) а потом и осталих земаља.⁴ С друге стране поједине државе чланице Европске Уније суочене са проблемом могућег сепаратизма (Румунија, Кипар, Шпанија) оштро су критиковале покушај једностраног проглашења независности КиМ⁵ (Руска Федерација и Народна Република Кина отворено су се супроставиле ставу западних земаља указујући да је признавање независности КиМ преседан у међународној политици који ће утицати на ескалацију насилног сепаратизма (Coggins 2014). Велике силе које подржавају независност јужне српске покрајине континуирано истичу да Космет представља *sui generis* у међународној политици управо због позивања других сепаратистичких покрета на исте стандарде. Колико је успешно замагљивање стварности кроз селективну примену међународноправних норми, најбоље описују нарастајуће сепаратистичке аспирације пре свега на европском континенту.

Преманентан еволутивни напредак Космета од аутономног статуса до „потпуног“ суверенитета фундаментално је заснован на „излазној“ стратегији уз употребу свих расположивих дипломатских средстава (Ker-Lindsay 2009).

Применом поменуте стратегије међународна заједница упорно је наметала независност Космета као једино решење којим би се окончали насилни сукоби између Срба и

3 Пре свега државе чланице групе Г7.

4 Скупштина покрајине Косова и Метохије као акт независности 17.02.2008. године усваја „Декларацију о независности“.

5 Reuters, *Spain says won't recognize Kosovo independence*, <https://www.reuters.com/article/idUSL18645227> 31/05/2019.

Албанаца уз фосулу неизбежног очувања регионалног мира и стабилности. Фаворизовање албанске етничке групе као ако виктимизујућег актера у сукобу, међународна заједница је уз посредство масовних медија спроводила немилосрдну кампању против тадашњег (легитимно изабраног) српског лидера Слободана Милошевића. Треба напоменути да је управо ова врста понашања једног дела (пре свега западног) међународне заједнице послужила као својеврстан пример нарушавајућег мултилатерализма (Hughes 2013, 992–1016) и стално присутног међународног безбедносног проблема између три стране: Сједињене Америчке Државе, Европска Унија и Руска Федерација. Интереси већег броја држава (Немачка, Француска, Велика Британија, САД, Турска, Албанија) за постизање (не)стабилног безбедносног стања на овом делу територије Републике Србије, говори у прилог о атрактивности геостратегијског положаја КиМ (Stepić 2006, 16–18). Хијуз наводи да Сједињене Америчке Државе и Европска Унија посматрају Косово (и Метохију) као регионалан проблем који ће помоћи унапређењу мултилатералне сарадње у оквиру НАТО савеза (Hughes 2013, 992–1016). Исти аутор истиче да је током деведесетих година прошлог века тада актуелни генерални секретар Уједињених Нација Кофи Анансвесрдно подржавао међународну интервенцију нс Космету ради „стварања“ услова примене „права на заштиту“ (енг. *right to protect*). Осим тога учешће Руске Федерације у решавању тзв. косовске кризе, може се и парцијално тумачити као покушај балансирања (уравнотеживања) снага у поређењу са главним опонентом НАТО алијанси (Исто). Проблем око унутрашње политичке, економске и друштвене консолидације Руске Федерације (као јединим правним сукцесором некадашњег Совјетског Савеза), потпуно је ограничавајуће деловао на целокупан процес деградације Југославије и више него очигледног уплитања других моћних држава. Штавише звршетак Хладног рата и период који је уследио након тога обележен је променом целокупног међународног система са евидентним покушајима Сједињених Америчких Држава за његово уређење са позиције хегемона.

Врхунац политичке, економске и војне кризе на простору јужне српске покрајине уследио је након одлуке НАТО савеза

да без одобрења Савета безбедности Уједињених Нација бомбардује СР Југославију 24. марта 1999. године. Иако званично нелегалну „хуманитарну интервенцију“⁶ подржале су све чланице НАТО-а (укупно њих 19). Оружану агресију на европску суверену и независну државу крајем 20. века, поједини истраживачи (Roberts 1999, 102–123) из западног миљеа правдају следећим аргументима: „Савет Безбедности УН био је у потпуности вољан да подржи (наметне) ембарго на оружје Југославији због Космета као и друге видове притиска на званичан Београд ради модификовања своје политике према својој јужној покрајини (иако често избегавају да КиМ називају српским делом територије). Међутим било каква врста оружане интервенције била би онемогућена због очекиваног вета Руске Федерације и Народне Републике Кине и њиховог чврстог става да је то унутрашња ствар Републике Србије. Поменуто државе константо су игнорисале важност одржања тадашњег система међународне безбедности“. Међутим истински разлози оружане агресије, могло бих рећи потпуно су различити од представљених. Поменути и слични аргументи се често понављају првенствено ради стицања подршке јавног мњења (Vincent 2000, 321–344) чланица НАТО алијансе кроз представљање агресије као међународно-правно прихватљиве. Систем колективне безбедности устројен Повељом УН (*члан 1 став 1*) виђен је ако препрека успостављању новог светског поретка унутар кога би НАТО пакт имао искључиво право употребе силе. Савет Безбедности УН чији су део НР Кина и Руска Федерација свео би се на један међународни консултативан орган. Криза на Космету⁷ послужила као изванредна прилика за покушај остварења експанзионистичких интереса НАТО пакта.

Управо је политичка криза на Космету током деведесетих година, изнедрила све слабости мултилатерализма односно фаворизовања улоге једних и миноризирања услоге других великих сила у решавању исте. Барановски објашњава да је на спољну политику Руске Федерације умногоме утицала криза на КиМ (1999-1998. године), тачније спољнополитичка

6 Војна операција названа је „Операција савезничка сила“ (енг. *Operation Allied Force*).

7 Криза на Космету подудара се са доношењем новог стратешког документа НАТО-а и обележавању педесетогодишњице његовог постојања. Бомбардовањем СР Југославије НАТО је по први пут употребио оружану силу мимо члана 5. Вашингтонског уговора.

перцепција о везама са другим државама, фундаментално је промењена (Bapanovsky 2000, 443-458). До сличних закључака долазе и Макајрчев и Морозов када наводе да је криза на Космету „променила равнотежу“ у руској спољној политици у смислу подизања самопоуздања и самосталности за разлику од стања које је постојало у раним деведесетим годинама прошлог века (Makaruchev and Morozov 2011, 353). Дакле Србија (Савезна Република Југославија) и Космет као њен саставни део, нашли су се (или се још увек налазе) у вртлогу глобалних геополитичких промена.

Атрактивности и важност геостратешког простора Републике Србије као и много пута до сада, потврђена је спровођењем великог броја оружаних и неоружаних активности преузетих ради контроле овог дела Балканског полуострва, посебно у периоду од 1999. године до 2008. године. Стављање под контролу комуникационо-саобраћајног коридора Х један је од главних циљева западноевропских држава. Имајући у виду да су све транзитне земље чланице НАТО-а осим РС може се закључити да је подршка независности носиоцима политичког насиља (терористима)⁸ на Космету само једна фаза могућег остваривања поменуте контроле (Fulton 2010, 130-141). Као један од доказа који поткрепљује тврдње о остваривању ширих геополитичких интереса чланица НАТО-а јесте ултиматум из Рамбујеа. Наиме потписивањем ултиматума СРЈ би се обавезала да на својој територији обезбеди привилеговано присуство НАТО снагама у свим деловима КиМ а у појединим случајевима и на читавој територији што директно нарушава суверенитет и независност једне земље.

Отворена подршка једног дела међународне заједнице албанским терористима на простору Космета потврдила је стратегију „створи проблем понуди решење“ Ноама Чомског. Изостанак било какве врсте помоћи од стране других држава (прокламованих „савезника“), принудила СРЈ да се искључиво помоћу својих ресурса супростави оражаној агресији НАТО пакта свих 78. дана. Након завршене оружане агресије 10. јуна 1999. године Савет Безбедности УН усваја Резолуцију 1244⁹

8 Амерички изасланик за КиМ Роберт Гелбард у интервјуу за BBC 1998. године описује ОВК као терористичку организацију. Опширније на: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/121818.stm>.

9 Доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/19944>

којом почиње „мировни процес“ на простору КиМ. Иако у Резолуцији постоји много нетачних тврдњи¹⁰ у том тренутку била је најприхватљивија из неколико круцијалних разлога. *Први* Космет је представљен као саставни део СРЈ. *Други* предвиђено је да простору јужне српске покрајине (након одређеног времена) буде присутан одређени број војног и полицијског особља. *Трећи* захтева се демилитаризација и разоружавање (терористичке) Ослободилачке војске Косова. Димитријевић напомиње да је резолуцијом СБ УН 1244 установљен међународни цивилни и војни апарат на Косову под окриљем Уједињених нација, у сарадњи са другим међународним организацијама, попут Европске уније и Организације за европску безбедност и сарадњу, али и НАТО пактом у организационом облику косовске снаге (енг. *Kosovo Force, KFOR*) (Dimitrijević 2007, 473–510).

Међутим Резолуцију 1244 СР Југославија потпуно је имплементирала у своје национално законодавство док албанска страна није испоштовала већину члановаса посебно вештимзаобилажењем делова који се односи на распуштање ОВК. Фултон објашњава да се терористичка организација ОВКније разоружала у складу са Резолуцијом 1244 већ су се њени припадници спустили из својих планинских скровишта и преузели контролу над читавом покрајином (институцијама) непосредно пре него што је мисија УН била распоређена (Kohen 2007, 367–382). Аутор даље наводи да су припадници ОВК водили немилосрдну насилну кампању (кроз убијање, киднаповање и насилно протеривање) против беспомоћног српског и неалбанског становништва. Дакле „мировни процес“ који се активно спроводи под менторством УНМИК¹¹-а допринео је незапамћеној девастацији српске и неалбанске заједнице на простору КиМ.¹²

10 У резолуцији се наводи да међународна заједница осуђује терористичке акте било које стране. На Космету је постојала и званично деловала (уз подршку западних земаља) једино терористичка организација Ослободилачка војска КОсова (ОВК). СРЈ је предузимала све законске мере помоћу сопствених снага безбедности (Војска, полиција обавештајно-безбедносне службе) ради заштите суверенитета и територијалног интегритета гарантованог међународно јавним правом.

11 Енг. The United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK).

12 Према подацима Координационог центра Србије и Црне Горе за Косово и Метохију број људи који су напустили јужну српску покрајину након доласка међународне мисије 1999. године износи 260.000. Само је током погрома 2004. године протерано више од 4.000 Срба. Доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/20031>

4. ПОЛИТИЧКА ЕКОНОМИЈА ПОКУШАЈА ПОТПУНЕ СЕЦЕСИЈЕ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Покушај насилног оцепљења јужне српске покрајине (позивањем права на самоопредељење) непосредно пре и након НАТО агресије прожет је низом различитих политичко-економских интереса, великих сила на првом месту. Троуд наводи да се на простору КиМ (околина Обилћа) налази око 10. милијарди тона лигнита што српску покрајину сврстава на 5. место најбогатијих регија у свету (Troude 2019, 123-136). Рудник Трепча располаже са 7,5 милиона тона рудних резерви међу којима су најзаступљенији: олово, цинк, бакар, никл, литијум у изузетним количинама. Висока концентрација природних богатава на релативно малом поростру¹³ привукла је пажњу многих империјалистички настројених појединаца, група, организација па и држава.

Сецесионистичке аспирације албанске етничке групе резултирале су стварањем паралелних институција почев од 1989. године када је Савезна скупштина Србије усвојила нови устав којим се аутономија покрајине делимично умањује. Периодични протести албанске мањинске заједнице против „угњетавања“ српских власти упоредно су теки са сатанизирајућом кампањом западних медија упереном против српског народа. Инструментализација албанских сепаратиста (под изговором заштите људских права) свој врхунац достиже након једностраног проглашења независности Косова и Метохије 2008. године. Као резултати спољне политике Сједињених Америчких Држава и Европске Уније на простору КиМ, убрајају се следећи:

1. у југоисточном делу Космета у околици Урошевца саграђена ја једна од највећих војних база САД-а у свету под називом „Бондстил“;
2. највећи део природних богатава Космета под директном је контролом страних компанија – укључујући енергетске компаније Веслиа Кларка бившег команданта НАТО снага и Медлин Олбрајт бивше америчке државне

¹³ Површина јужне српске покрајине износи 10.849 km² односно 12% од укупне површине Републике Србије.

секретарке¹⁴,

3. у изградњи великог броја капиталних инвестиционих пројеката на простору КиМ учествују компаније регистроване у САД-у и земљама западне Европе.

Посматрано са геостратешког становишта сам територијални положај Републике Србије посебно је привлачан великим силама и њиховим настојањима да преобликују светски поредак у складу са својим интересима. Након окупације Космета НАТО снагама 1999. године финализује се стратешка агенда контроле Балканског геополитичког и геостратешког лука¹⁵ од стране САД-а. Пролазак многих економски важних рута неопходних за снабдевање европског тржишта нафтом и гасом који долази из правца Блиског истока и Каспијског басена, заслужни су за инсталирање највеће америчке НАТО базе на територији јужне српске покрајине. База „Бондстил“ инсталирана је недалеко од града Урошевца и простире се на више од 500 h земље са капацитетом стационирања: око 10.000 војника; артиљеријских јединица; хеликоптерских јединица; тенковских јединица¹⁶. Иако се често у јавно-политичком дискурсу нагалашава важност очувања „мира и стабилности“ и владавине права, Албанија и КиМ се често спомињу као важне карике у ланцу трговине наркотицима, белим робљем као и места са великим бројем кампова за обуку терориста¹⁷. У период од оснивања базе „Бондстил“ па све до једностраног проглашења независности КиМ 2008. године у великом броју извештаја Савета Европе и других европских организација, председник привремених институција на КиМ Хашим Тачи означен је као вођа моћне организоване криминалне групе

14 Global research, *Kosovo for "Europe": Washington's "Balkans Policy" and the Future of Serbia*, Internet https://www.globalresearch.ca/kosovo-for-europe-washingtons-balkans-policy-and-the-future-of-serbia/5627689?utm_campaign=magnet&utm_source=article_page&utm_medium=related_articles, 5/06/2019.

15 Миломир Степић, „Перспективе Косова и Метохије у контексту глобалних геополитичких концепција“. Интернет, <http://www.vi.sanu.ac.rs/Izdanja/SrbiNaKosovu/18StepicMilomir.pdf> 10/06/2019.

16 Army technology, *Camp Bondsteel*, Internet, <https://www.army-technology.com/projects/camp-bondsteel/> 20/06/2019.

17 Wikileaks, *The End of the Affair? The BND, CIA and Kosovo's Deep State* Internet, https://wikileaks.org/wiki/The_End_of_the_Affair%3F_The_BND%2C_CIA_and_Kosovo%27s_Deep_State 3/08/2019.

(група „Дреница“) ¹⁸. И поред ове више него очигледне чињенице Хашим Тачи важи за једног од главних „политичких лидера“ којег подржавају западне земље. ¹⁹

Највећи гласноговорници „хуманитарне“ интервенције (Весли Кларк, Медлин Олбрајт и Тони Блер) на суверену и независну СР Југославију у данашњим условима две деценије након немилих догађаја 1999. године једни су од највећих страних инвеститора на простору КиМ (Gibs 2010). Пензионисани ратни НАТО генерал Весли Кларк главни је заступник канадске компаније „Envidity Energy Inc“ ²⁰ која своју своју делатност усмерава на експлоатацију природних ресурса. ²¹ Током 2016. године привремене институције на КиМ дају ексклузивно право компанији „Envidity Energy Inc“ за истраживање рудних богатава. Приликом интервјуа радију „Слободна Европа“ Кларк је изјавио да је на КиМ „започет посао инвесирања у прераду руда“ напомињући при томе неопходност активне сарадње локалних власти. Поменута компанија заузима важно место у енергетском сектору Румуније и Бугарске. Сличну позицију око улагања у профитабилне секторе покрајинске администрације, заузела је и бивша америчка државна секретарка Медлин Олбрајт ²² са својом компанијом АЦМ (енг. *Albright Capital Management, ACM*) ²³. Као главни лобиста и промотер независности Космета, Олбрајтова је са својом компанијом 2012. године започела процес приватизације Поште и телекомуникационог предузећа ²⁴.

18 Telegraph, *Kosovo's prime minister 'key player in mafia-like gang'* Internet, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/kosovo/8202700/Kosovos-prime-minister-key-player-in-mafia-like-gang.html> 28/04/2019.

19 Биографија Хашима Тачија обилује подацима који га квалификују као терористу, криминалца и ратног злочинца. У извештају немачке обавештајне службе БНД из 2005. године који је објавио Викиликс, Хашим Тачи означен је као главни руководиоца дреничке криминалне групе која користи свирепе методе у остваривању својих циљева. Доступно на: <https://file.wikileaks.org/file/bnd-kosovo-feb-2005.pdf>

20 Опширније на: <http://candaxaenergy.ca/>

21 Опширније на: https://www.youtube.com/watch?time_continue=577&v=W47yJz94UU

22 Самопрокламовани заштитник албанске етничке групе са нескривеним непријатељским ставом према српском народу. Медлин Олбрајт је приликом давања интервјуа америчким медијима поводом НАТО агресије 1999. године, назвала српски народ „одвратним“.

23 The New York Times, *That Crush at Kosovo's Business Door? The Return of U.S. Heroes* Internet, <https://www.nytimes.com/2012/12/12/world/europe/americans-who-helped-free-kosovo-return-as-entrepreneurs.html?mtrref=www.google.rs&gwt=DE549EA8250ACA7CCA1E6F-3C6C597BB0&gwt=pay&assetType=REGIWALL> 10/05/2019.

24 Reuters, *Kosovo invites bids for telecom company*, <https://www.reuters.com/article/kosovo-tele>

Међутим због притиска јавног мњења и вишедневног домаћег и страног медијског извештавања компанија АЦМ повукла је своје учешће на тендеру. С друге стране капитал поредице Олбрајт усмерен је (на конспиративнији начин) у правцу оснивања или приватизације других компанија из области критичне инфраструктуре. Наведени примери компанија чији су представници некадашњи високи званичници НАТО пакта и САД-а могу се посматрати као индикатори агресивне спољне политике појединих држава/организација која се континуирано спроводи на простору Балканског полуострва или популарније западног Балкана. Политичка економија сецесије Косова и Метохије осим свих облика несразмерне подршке једног дела међународне заједнице, поткрепљена је огромним финансијским средствима оствареним криминалним активностима некада ратних профитера (УЧК/ОВК) а сада политичких елита које се налазе на челу привремених институција.²⁵ У обавештајном извештају НАТО пакта, главни руководилац („највећа риба“) водеће организоване криминалне групе на простору Космета јесте Хашим Тачи²⁶. Трговина људима, трговина људским органима, трговина и кријумчарење оружја, трговина дрогом и психоактивним супстанцама само су неке од активности у којима је учествовао представник привремених институција у јужној српској покрајини. Штавише у извештају специјалног известиоца Дика Мартија о илегалној трговини људским органима на КиМ (усвојеног од стране Парламентарне Скупштине Савета Европе) наводи се да је управо Хашим Тачи као и неколико угледних чланова (нпр. Шалит Халити, Рамуш Харадинај) некадашње терористичке организације ОВК/УЧК одговорно за трговину људским органима.²⁷ Осим тога Тачи је одговоран за насилну контролу тржишта хероина односно свих путева трговине дрогом на

com-tender/kosovo-invites-bids-for-telecom-company-idUSL6E8JMHEO20120911_10/05/2019.

25 У извештају ЕУРОПОЛ-а из 2004. године наводи се да су етничке албанске организоване криминалне групе умешане у низ криминалних активности на простору ЕУ. Осим тога профит стечен обављањем незаконитих активности достиже огромне цифре. Опширније на: <http://www.europol.eu.int/publications/EUOrganizedCrimeSitRep/2004.pdf>

26 The Guardian 24, *Report identifies Hashim Thaci as 'Big fish' in organized crime*, Internet, http://preportr.cohu.org/repository/docs/Report_identifies_Hashim_Thaci_as_'big_fish'_in_organized_crime__World_news__The_Guardian_151475.pdf 20/08/2019.

27 The Parliamentary Assembly, *Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo* Internet, http://assembly.coe.int/committeedocs/2010/20101218_ajdoc462010provamended.pdf 25/08/2019.

релацији западна Европа-Блиски исток. Дакле финансирање „независности“ јужне српске покрајине изнутра незаконитим активностима истакнутих политичких лидера, заправо показује огроман степен недоследности и моралног хазарда свих њених промотера (појединаца, држава и организација). Специфичан статус КиМ правно дефинисан и регулисан резолуцијом СБ УН 1244 омогућио је да се позамашан део српске имовине приватизује под покровитељством УМНИК администрације. Речју након завршетка НАТО агресије на СР Југославију 1999. године новоуспоставена администрација УМНИК-а доноси Уредбу 2000/54 којом се целокупна друштвена и државна имовина на простору КиМ ставља под управу исте (Давидовић 2016, 115-123). Први корак у процесу приватизације био је оснивање Косовске поверилачке агенције (енг. *Kosovo Trust Agency*)²⁸ као потпуно независног тела које има ексклузивно право да управља јавном и приватном својином. Поједини аутори (Dželatović 2018, 321-343) наводе неколико примера насилне узурпације српских предузећа на Космету и то:

1. НИС (Нафтна индустрија Србије) Петрол-Југопетрол²⁹ трансформисана је у предузеће под називом „Косово Петрол“,

2. Јавно предузеће Електро привреда Србије поседује објекте у вредности од 3 милијарде долара. Република Србије издвојила је велика новчана средства за инвестирање у опрему неопходну за одржавање система снабдевања електричном енергијом свих становника у јужној покрајини али посредством УМНИК-а извршена је узурпација и промена назива и власника предузећа у „Косовска енергетска корпорација“. Осим тога индустријски систем електроенергије РС укључује још три предузећа: Копови Косово, Термоелектране и Косово дистрибуција, такође узурпирани. Изузетан важан податак јесте да поменута предузећа производе у просеку 4,2 милијарде kWh имајући у виду да је цена 1 kWh износи 3,93 америчких центи, најнижа тарифа, предузећа су имала губитак прихода од 165. милиона

28 Косовска поверилачка агенција је 2008. године применена у Косовску агенцију за приватизацију.

29 Велики део имовине НИС-а на простору КиМ уништен је током НАТО агресије.

годишње.

3. Телекомуникациона компанија Србије (Телеком Србија) претрпела је огромне штете током рушења опреме и незаконитих прекидања везе, иако је лиценца уредно исплаћена. Имовина телекомуникационе компаније РС на простору КиМ износи 7,5% од укупне имовине са губицима профита од 13%. У временском периоду од 2000. до 2007. године укупни губици Телекома Србије процењени су у износу од 1,4 милијарде долара.

4. Војска Србије остала је без аеродрома Слатина³⁰ вредног 95. милиона евра. Одлуком привремених органа на КиМ 2010. године, назив аеродрома промењен је у „Адем Јашари“.³¹

Обезбеђивање средстава из унутрашњих или спољашњих извора ради финансирања нелегалне сецесије КиМ заправо илуструје низ контрадикторности у међународној политици. Привремени протекторат међународне заједнице над јужном српском покрајином потпуно је инструментализован односно пут ка суштинској „независности“ (кроз дефинисање „будућег статуса“) карактеришу искључиво насиље, притисци, отимање, изнуде и уцене. Дакле политичка економија сецесије Космета поприма обресе једне криминализоване праксе водећих представника привремених институција и њихових некадашњих моћних ратних сабораца.

5. ЗАКЉУЧАК

Сецесија у међународној политици дуги низ година заокупира пажњу великог броја аутора који оправдано или не различито интерпретирају сам феномен сецесије и њој сродних појава (национализам, национални идентитет, народ, етничка припадност/особеност). Када је у питању проучавање феномена сецесије на примеру Косова и Метохије анализом научно-истраживачких радова (претежно страна литература) уочено је да теоријски закључци многих аутора, свесно или не, потпуно одударају од реалних чињеница. Стално потенцирање

30 Површина аеродрома износи више од 45 000 000 km².

31 Адем Јашари био је један од вођа терористичке организације ОВК.

„репресије“ српских власти према албанској „већини“ (уколико се посматра искључиво простор Космета док се може говорити о мањини на нивоу Републике Србије) наводи на закључак да се таквом реториком само жели оправдати оружана агресија НАТО пакта на СР Југославију, која је извршена мимо Савета безбедности УН.

Подршка покушају стицања „државности“ јужне српске покрајине непрекидно се спроводи под менторством појединих великих сила (самостално или у оквиру највећег војно-политичког савеза) применом различитих средстава (оружаних, дипломатских, економских, медијских). С друге стране поједине државе (пре свега НР Кина и Руска Федерација) исказале су потпуно супротна мишљења поводом једностраног проглашења независности Космета, упозоравајући при томе извесну експанзију сепаратистичких покрета широм света. Овај вид деловања кључних актера у међународној политичкој арени изнедрио је све слабости мултилатерализма. Као један од разлога евидентног уплитања великих сила у решавање ткз. статуса КиМ често се наводи геополитичка атрактивност простора Космета³². Штавише Александар Дугин наводида се анализа НАТО агресије на СР Југославију не треба ограничити искучиво на економске, идеолошке, религиозне, културно-цивилизацијске и расне разлоге већ се у истраживачком фокусу треба наћи геополитичка начела и модели (Дугин 2004).

Неизвесност опстанка српске и друге неалбанске заједнице на простору Космета настављена је и после ратних дешавања када је успостављена привремена међународна управа у складу са Резолуцијом СБ УН 1244. Цивилни и војни апарат који је том приликом устројен показао се потпуно нефикасним у спречавању насилног прогона Срба 2004. године. Осим тога упоредо са принудом, уценама и застрашивањима текло је и узурпирање српске приватне и друштвене својине што је поред средстава стечених криминалним активностима лидера привремених институција, један од главних механизма политичке економије сецесије КиМ. Незаобилазан сегмен у анализи покушаја потпуне сецесије јужне српске покрајине

32 Миломир Степић, „Перспективе Косова и Метохије у контексту глобалних геополитичких концепција.“. Интернет, <http://www.vi.sanu.ac.rs/Izdanja/SrbiNaKosovu/18StepicMilomir.pdf>10/06/2019.

јесте протекционистичко пословање страних компанија предвођених некада важним цивилним и војним званичницима НАТО пакта. Инвестирање у високо профитне секторе (експлоатација природних ресурса, телекомуникације, путна инфраструктура) наводи на закључак да се борба за људска права и ширење демократије на простору КиМ, ставља у функцију приватног капитала.

Нераскидива вишевековна мултидимензионална веза српског народа са покрајином Косово и Метохија условљава потребу за изналажењем низа различитих легалних средстава за спровођење краткорочних и дугорочних мера којим би овај простор очувао од свих покушаја сецесије. Често исказана недоследност у међународној политици, прагматизована непоштавањем међународног права, додатно усложњава национални интерес Републике Србије у погледу очувања територијалне целовитости. Посматрано са безбедносног аспекта КиМ представља потенцијално жариште сукоба и снажан инструмент геополитичке контроле читавог Балканског полуострва.

ЛИТЕРАТУРА

Давидовић Сандра, „Модел приватизације друштвених предузећа на Косову и Метохији под окриљем уник администрације“, *Политичка ревија*, бр. 50/2016, стр. 115-123.

Дугин Александар, *Основи геополитике*, Екопрес, Зрењанин, 2004.

Степић Миломир, „Перспективе Косова и Метохије у контексту глобалних геополитичких концепција.“. Интернет, <http://www.vi.sanu.ac.rs/Izdanja/SrbiNaKosovu/18StepicMilomir.pdf> 10/06/2019.

Army technology, *Camp Bondsteel*, Интернет, <https://www.army-technology.com/projects/campbondsteel/> 20/06/2019.

Baranovsky Vladimir, „Russia: a part of Europe or apart from Europe?.“ *International Affairs* 76, no. 3 (2000): 443-458.

Brubaker Rogers, *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the new Europe*. Cambridge University Press, 1996.

Coggins Bridget, *Power politics and state formation in the twentieth century: The dynamics of recognition*. Cambridge University Press, 2014.

Duško Dimitrijević, „Privremena uprava Ujedinjenih nacija na Kosovu i Metohiji i zaštita imovinskih prava.“ *Teme-Časopis za Društvene Nauke* 03 (2007): 473-510.

Dželetović Milenko, Economic (UN) Sustainability of the Kosovo and Metohija Economy, *Kosovo: sui generis or precedent in international relations* (Dusan Prorokovic) Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2018, pp. 321-343.

Fulton John, „NATO and the KLA: How the West Encouraged Terrorism.“ *Global Security Studies* 1, no. 3 (2010): 130-141.

Gibs Dejvid „Humanitarno razaranje Jugoslavije“, Knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad, Sremski Karlovci, 2010.

Global research, *Kosovo for “Europe”*: Washington’s “Balkans Policy” and the Future of Serbia, Internet https://www.globalresearch.ca/kosovo-for-europe-washingtons-balkans-policy-and-the-future-ofserbia/5627689?utm_campaign=magnet&utm_source=article_page&utm_medium=related_articles , 5/06/2019.

Gurr Ted Robert, *Peoples versus states: Minorities at risk in the new century*. US Institute of Peace Press, 2000.

Hale Henry, „The parade of sovereignties: Testing theories of secession in the Soviet setting.“ *British Journal of Political Science* 30, no. 1 (2000): 31-56.

Henkin Louis, „Kosovo and the law of “humanitarian intervention”“, *American Journal of International Law* 93, no. 4 (1999): 824-828.

Henry Hale, „The parade of sovereignties: Testing theories of secession in the Soviet setting.“ *British Journal of Political Science* 30, no. 1 (2000): 31-56.

Hobsbawm Eric, *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality*. Cambridge university press, 2012.

Hudson Meadwell, „Breaking the Mould? Quebec Independence and Secession in the Developed West“, *Notions of nationalism*, Central European University Press, Budapest, 1995, str. 129-161.

Hughes James, „Russia and the Secession of Kosovo: Power, Norms and the Failure of Multilateralism“, *Europe-Asia Studies* 65, no. 5 (2013): 992-1016.

Ker-Lindsay James, *Kosovo: the path to contested statehood in the Balkans*. IB Tauris, 2009.

Kohen Marcelo, „Le Kosovo: un test pour la communauté internationale“, *Conflicts, sécurité et coopération*, (V. Chetail), Liber Amicorum Victor-Yves Gheballi, Brussels, Bruylant, 2007, 367-382.

Makarychev Andrey and Morozov Viatcheslav, „Multilateralism, multipolarity, and beyond: A menu of Russia's policy strategies“, *Global Governance* 17 (2011): 353.

Motyl Alexander, *Thinking Theoretically About Soviet Nationalities: History and Comparison in the Study of the USSR*, Columbia University Press, New York, 1992.

Paris Roland, „Kosovo and the metaphor war“, *Political Science Quarterly* 117, no. 3 (2002): 423-450.

Pavkovic Aleksandar and Radan Peter, *Creating New States: Theory and Practice of Secession*. Ashgate Publishing, Ltd., Farnham, 2013.

Reuters, Kosovo invites bids for telecom company , Internet, <https://www.reuters.com/article/kosovo-telecom-tender/kosovo-invites-bids-for-telecom-company-idUSL6E8JMHEO2012091110/05/2019>.

Reuters, *Spain says won't recognize Kosovo independence*, Internet, <https://www.reuters.com/article/idUSL1864522731/05/2019>.

Roberts Adam, „Nato's 'humanitarian war' over kosovo“, *Survival* 41, no. 3 (1999): 102-123.

Roseberry Philippe, „Mass violence and the recognition of Kosovo: Suffering and recognition“, *Europe-Asia Studies* 65, no. 5 (2013): 857-873.

Smith Anthony, *State-making and nation-building*. Internet <http://www.bresserpereira.org.br/terceiros/cursos/2013/18-state-making-nation-building.pdf> 26.05.2019.

Stepić Milimir, „The territorial division of Kosovo and Metohija: The question of geopolitical merit“, *Kosovo and Metohija: past, present, future* (2006): 16-18.

Telegraph, *Kosovo's prime minister 'key player in mafia-like gang'* Internet, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/kosovo/8202700/Kosovos-prime-minister-key-player-in-mafia-like-gang.html> 28/04/2019.

The Guardian 24, *Report identifies Hashim Thaci as 'Big fish' in organized crime*, Internet, http://preportr.cohu.org/repository/docs/Report_identifies_Hashim_Thaci_as_'big_fish'_in_organised_crime___World_news___The_Guardian_151475.pdf 20/08/2019.

The New York Times, *That Crush at Kosovo's Business Door? The Return of U.S. Heroes* Internet, <https://www.nytimes.com/2012/12/12/world/europe/americans-who-helped-free-kosovo-return-as-entrepreneurs.html?mtrref=www.google.rs&gwh=DE549EA8250ACA7CCA1E6F3C6C597BB0&gwt=pay&asetType=REGIWALL10/05/2019>.

The Parliamentary Assembly, *Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo* Internet, http://assembly.coe.int/committeedocs/2010/20101218_ajdoc462010provamended.pdf 25/08/2019.

Treisman Daniel, „Russia's “ethnic revival”: the separatist activism of regional leaders in a postcommunist order“, *World politics* 49, no. 2 (1997): 212-249.

Troude Alexis, „Le Kosovo au coeur de la question des Balkans, [Kosovo at the heart of the Balkans issue]“, *Geostrategiques*, no. 08 /2013, pp. 129-140.

Troude Alexis, „The geopolitical aspects of the 1999 NATO aggression against Yugoslavia“. *David vs. Goliath: NATO war against Yugoslavia and its implications* (Nebojsa Vukovic)(pp123-130), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2019, pp. 123-136.

Vincent Richard, „A narrative analysis of US press coverage of Slobodan Milosevic and the Serbs in Kosovo“, *European journal of communication* 15, no. 3 (2000): 321-344.

Wikileaks, *The End of the Affair? The BND, CIA and Kosovo's Deep State* Internet, https://wikileaks.org/wiki/The_End_of_the_Affair%3F_The_BND%2C_CIA_and_Kosovo%27s_Deep_State 3/08/2019.

Wood John, „Secession: A comparative analytical framework“, *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique* 14, no. 1 (1981): 107-134.

Milos Tomic

**SECCESION VERSUS NATIONAL INTEREST:
UNILATERAL DECLARATION OF INDEPENDENCE
OF KOSOVO AND METOHİJA**

Resume

The raising of the issue of “independence” of the southern Serbian province for many years has been marked by various types of spin on the legitimacy of the secessionist demands of the Albanian ethnic group. The explanatory value of secession theories in the case of Kosovo and Metohija has not been fully validated, especially due to the fact that the Albanian national minority had a degree of autonomy before the conflict broke out. A systematic review of domestic and foreign research materials (theoretical and empirical findings) revealed a certain degree of deviation of the research results (consciously or not) from the real factual situation. Namely, a certain group of foreign authors, while analyzing the political and security situation in Kosmet, during and after the 1990s, constantly stigmatized the Serb side as the sole culprit for the outbreak of violent conflict, unlike the Albanian ethnic group (arbanas) as the only victimizing actor. On the other hand, a number of local authors in their works detail the dynamics of the development (cause, cause and effect) of violent conflicts caused by internal (terrorist group “KLA” 9 and external factor (NATO aggression). The precedent in international politics that has come about in recognition of the unilateral declaration of independence of Kosovo and Metohija is directly linked to the contestation of the national interest of the RS in maintaining its territorial integrity. The paper describes the political and security relations of two diametrically opposed positions of major powers on the legality of the unilateral declaration of independence of the southern Serbian province. The crisis of multilateralism that existed during the Cold War is taking on a new dimension following the armed aggression of the NATO Pact on the Federal Republic of Yugoslavia. In this context, the political economy of the attempted secession of Kosovo and Metohija after 1999 is conducted under the patronage of a

provisional international civil-military administration. Permanently contesting the pursuit of any interest of the Serbian people in the area of its centuries-old existence is a feature of the inconsistent policy of a part of the international community guided solely by its hegemonic goals.

Keywords: violent conflict, the unilateral declaration of independence of Kosovo and Metohija, armed aggression.